

Esa Iivonen, johtava asiantuntija, MLL

Kuntaliiton EVA-treffit 6.3.2019

Johdatus lapsivaikutusten arviointiin

MANNERHEIMIN
LASTENSUOJELULIITTO

Lapset ensin.

Päätöksen vaikutukset tunnistettava

- Päätöksenteossa on **tunnistettava ja otettava huomioon vaikutukset niihin ihmisiin, joita päätös koskee. Tämä koskee myös lapsia.**
- Vaikutusten arvioinnissa korostuvat taloudelliset, organisatoriset ja henkilöstövaikutukset ja niissäkin tarkastelujänne on lyhyt.
- Ihmisiin kohdistuvat vaikutukset ja pidemmän aikavälin vaikutukset jäävät usein vähemmälle huomiolle.

Lapsivaikutusten arviointi osana vaikutusten ennakkoarviointia

Lapsivaikutukset voidaan arvioida osana EVA-prosessia (1)

- Lapsivaikutusten arviointi voidaan toteuttaa osana vaikutusten ennakoarviointiprosessia.
- Arvioinnin toteuttamisessa voidaan käyttää erilaisia menettelytapoja. Isoissa tai ristiriitaisissa asioissa toteutetaan laajempi arviointi kuin pienissä tai ristiriidattomissa.
- Arvioinnissa hyödynnetään tarvittaessa moniammatillista osaamista.

Lapsivaikutukset voidaan arvioida osana EVA-prosessia (2)

- Monissa kunnissa käytetään sähköistä päätösten ennakkovaikutusten arviointi (EVA) -työkalua.
- Arvioinnissa on huolehdittava, että lapsivaikutusten arviointi toteutetaan riittävässä laajuudessa.
- Lapsiin vaikuttavissa päätöksissä on muistettava vaatimus lapsen edun ensisijaisuudesta ja siitä seuraavasta lapsivaikutusten arviointivelvoitteesta.

Miksi lapsivaikutusten arviointia pitää tehdä?

MANNERHEIMIN
LASTENSUOJELULIITTO

Miksi lapsivaikutusten arviointi?

(1)

Tuo tarvittavaa tietoa lapsiin vaikuttavan päätöksenteon perustaksi

Mahdollistaa lasten etujen huomioon ottamisen päätöksenteossa

Tuo esiin vaikutukset lasten hyvinvointiin lyhyellä ja pitkällä aikavälillä

Miksi lapsivaikutusten arviointi?

(2)

Tuo lasten ja nuorten **kokemukset** hyödynnettäväksi päätöksenteossa

Vahvistaa lasten ja nuorten **osallisuutta ja vaikuttamismahdollisuuksia**

Tuo näkyväksi erilaisessa tilanteessa olevien lasten ja nuorten **tarpeet sekä mahdollistaa toimet eriarvoisuuden kaventamiseksi**

Miksi lapsivaikutusten arviointi?

(3)

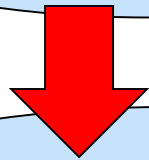
Lisää päätöksenteon
läpinäkyvyyttä ja
moniarvoisuutta

Selkeyttää ja
jäsentää
valmistelua ja
päättöskentekoa

Lapsivaikutukset kannattaa arvioida ja huomioida päätöksenteossa

Hyvinvoinnin ja terveyden perusta
rakentuu lapsuudessa

Lapsivaikutusten
arviointi tukee
taloudellisten
vaikutusten
arviointia

**Lasten hyvinvoinnin kannalta
suotuisat päätökset** ovat
inhimillisesti, sosiaalisesti ja
taloudellisesti kestävämpiä

Lapsivaikutusten arvioinnin oikeusperustaisuus

- **Lapsen oikeuksien sopimus** ja siinä turvatut oikeudet muodostavat perustan lapsen edun ja lapsivaikutusten arvioinnille

Arvioinnissa huomioitava myös **muu tilanteeseen liittyvä lainsäädäntö**

Esim. varhaiskasvatusta, perusopetusta, lukiokoulutusta, ammatillista koulutusta, sote-palveluita tai kaavoitusta koskeva lainsäädäntö

Lapsivaikutusten arviointia edellyttää mm. seuraava lainsäädäntö

- **Lapsen oikeuksien sopimus** (3 artikla, lapsen edun ensisijaisuus)
- **Terveystieteiden laissa** (11 § ennakkoarviointi ja 12 § seuranta-arviointi) sekä tuleva **sote-järjestämislaki**
- **Maankäyttö- ja rakennuslaki** (9 §)
- **Hallintolaki** (31 §)
- **Varhaiskasvatuslaki** (9 § toiminnan arviointi)
- **Perusopetuslaki** (21 § toiminnan arviointi)
- **Lukiolaki** (56 § toiminnan arviointi)
- **Laki ammatillisesta koulutuksesta** (126 § toiminnan arviointi)

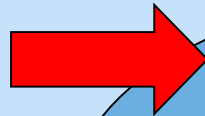
Päätettävän asian riittävä selvittäminen

Viranomaisen on
huolehdittava asian
riittävästä ja asian-
mukaisesta
selvittämisestä
**hankkimalla asian
ratkaisemiseksi
tarpeelliset tiedot sekä
selvitykset**
(*hallintolain 31 §*)

Hyvinvointi- ja terveysvaikutusten ennakkoarviointi, terveydenhuoltolaki

11 § Kunnan ja sairaanhoitopiirin on päätöksenteon ja ratkaisujen valmistelussa arvioitava ja otettava huomioon tehtävien **päätösten ja ratkaisujen vaikutukset väestön terveyteen ja sosiaaliseen hyvinvointiin**

Sisältää lapsiväestöön kohdistuvien vaikutusten arvioinnin

Hyvinvointi- ja terveysvaikutusten ennakkoarviointi, sote-järjestämislakiehdotus (HE 15/2017)

7 § (*kunta*): Päätösten **vaikutukset ihmisten hyvinvointiin ja terveyteen** on arvioitava ennakkoon ja otettava huomioon kunnan eri toimialojen päätöksenteossa

8 § (*maakunta*): Maakunnan on arvioitava ennakkoon ja otettava huomioon päätösten **vaikutukset eri väestöryhmien hyvinvointiin ja terveyteen**

Vaikutusten selvittäminen kaavaa laadittaessa, maankäyttö- ja rakennuslaki 9 §

Kaavan tulee perustua kaavan merkittävät **vaikutukset** arvioivaan suunnitteluun ja sen edellyttämiin tutkimuksiin ja selvityksiin

Kaavaa laadittaessa on tarpeellisessa määrin selvitettävä suunnitelman ja tarkasteltavien **vaihtoehtojen toteuttamisen** ympäristövaikutukset, mukaan lukien **yhdyskuntataloudelliset, sosiaaliset, kulttuuriset ja muut vaikutukset**

Lapsen oikeuksien sopimuksen (LOS) yleisperiaatteet

- **Lapsen edun ensisijaisuus (3 artikla)**
- **Syrjimättömyys (2 artikla)**
- **Lapsen oikeus elämään, henkiinjäämiseen ja kehittymiseen (6 artikla)**
- **Lapsen näkemysten kunnioittaminen / oikeus tulla kuulluksi (12 artikla)**

Lapsen edun ensisijaisuuden periaate edellyttää lapsivaikutusten arviointia

Lapsia koskevissa toimissa on
ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu
(lapsen oikeuksien sopimuksen 3 artikla)

Lapsivaikutusten arvioinnilla selvitetään lasten edut. Arvioinnilla tunnistetaan myönteiset, kielteiset ja neutraalit vaikutukset lasten hyvinvointiin ja oikeuksien toteutumiseen

LOS:n yleisperiaatteet: Lapsen edun ensisijaisuus (LOS 3 artikla)

Yksittäistä lasta
koskeva päätös →
Lapsen edun arviointi

Lapsiryhmää tai yleisesti
lapsia koskeva päätös →
Lapsivaikutusten arviointi

Lapsen oikeudet arvioinnin perustana

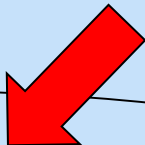
Lapsen edun sisältö tulee määrittää tapauskohtaisesti **kyseessä olevien lasten tilanteen mukaisesti**, jossa otetaan huomioon heidän olosuhteensa ja tarpeensa

Lapsen oikeuksien sopimus ja muu asiaan liittyvä lainsäädäntö arvioinnin perustana

LOS:n yleisperiaatteet: Lapsen oikeus syrjimättömyyteen (LOS 2 art.)

Lapsen oikeudet tulee taata kaikille lapsille. Lasta ei saa syrjiä hänen tai hänen vanhempiansa ominaisuuksien perusteella

Syrjintäkielto ei ole vain passiivinen velvollisuus, joka kieltää kaikenlaisen syrjinnän, vaan se **edellyttää aktiivisia toimenpiteitä eriarvoisuuden korjaamiseksi**

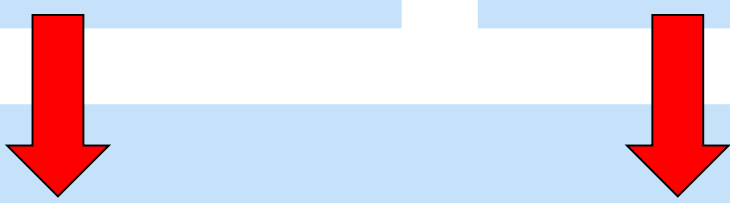

Tarvittaessa **positiivinen erityiskohtelu** yhdenvertaisuuden edistämiseksi ja eriarvoisuuden vähentämiseksi

LOS:n yleisperiaatteet: Lapsen oikeus kehittymiseen (LOS 6 art.)

Kehittyminen
kokonaisvaltainen käsite,
johon kuuluvat kaikki lapsen
oikeuksien sopimuksessa
turvatut oikeudet

Kehittyminen tulee käsittää
laajassa merkityksessä
käsittäen niin fyysisen,
henkisen kuin sosiaalisen
kehityksen

Kyse ei ole vain lapsen kehityksen varmistamisesta kohti
aikuisuutta vaan **myös parhaiden mahdollisten olosuhteiden**
järjestämisestä lapsen nykyistä elämää varten

LOS:n yleisperiaatteet: Lapsen näkemysten kunnioittaminen

Lapsen oikeus tulla kuulluksi

(LOS 12 artikla)

Lapsen oikeus tulla kuulluksi sisältyy lapsen edun periaatteeseen

Lapsen on saatava vapaasti ilmaista näkemyksensä. Näkemykset on otettava huomioon lapsen iän ja kehitystason mukaisesti

Lapsen näkemykset tulee kuulla ja ottaa huomioon kaikissa häntä koskevissa asioissa, myös lapsen edun arvioinnissa

Lasten ja nuorten kuuleminen on tärkeä osa lapsi-vaikutusten arviointia

Lapsilla on oikeus vaikuttaa

Lapsia on kohdeltava
tasa-arvoisesti yksilöinä,
ja **heidän tulee saada
vaikuttaa itseään
koskeviin asioihin**
kehitystään vastaavasti
(*perustuslaki 6.3 §*)

Lapsilla on oikeus vaikuttaa

Julkisen vallan tehtävänä on edistää yksilön mahdollisuuksia **osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan ja vaikuttaa häntä itseään koskevaan päätöksentekoon** (*tämä perustuslain 14.4 §:n säännös koskee myös lapsia*)

Lapsilla on oikeus vaikuttaa

Julkisen vallan on turvattava
**jokaiselle mahdollisuus
vaikuttaa elinympäristöään
koskevaan päätöksentekoon**
*(perustuslain 20.2 §:n
säännös koskee myös lapsia)*

Vaikutusmahdollisuuksien varaaminen koskee myös lapsia

Jos asian ratkaisulla voi olla huomattava vaikutus elinympäristöön, työntekoon tai muihin oloihin, viranomaisen tulee varata **mahdollisuus saada tietoja asian käsittelyn lähtökohdista ja tavoitteista sekä lausua mielipiteensä asiasta** (*hallintolaki 41 §*)

Miten lapsivaikutusten arviointi toteutetaan?

MANNERHEIMIN
LASTENSUOJELULIITTO

Lapsivaikutusten arviointi osaksi valmisteluprosessia

Lapsivaikutusten arvioinnin tulisi olla **säännönmukainen osa valmisteluprosessia**

Ennakkoarviointi tulisi tehdä **riittävän varhaisessa vaiheessa valmistelua**, jotta sillä on aito merkitys

Arvioinnin toteuttamisessa voidaan käyttää **erilaisia menettelytapoja**

Moniammatillista osaamista on syytä hyödyntää tarpeen mukaisesti

Lapsivaikutusten arvioinnin peruskysymykset

•Minkälaisia vaikutuksia vaihtoehtoilla on **eri lapsiryhmiin** ja miten erityisesti heikommassa asemassa olevien lasten asemaa voitaisiin parantaa?

Miten ratkaisu vaikuttaa lasten hyvinvointiin **lyhyellä ja pitkällä aikavälillä?**

Miten lapsia ja nuoria kuullaan ja mitkä ovat heidän näkemyksensä asiassa?

Miten päätöksessä **myönteisiä vaikutuksia voitaisiin vahvistaa ja kielteisiä vaikutuksia poistaa tai ainakin lieventää?**

Lapset ja nuoret tiedon tuottajina arvioinnissa

Kuuleminen arjen kasvuympäristöissä
päiväkodeissa, kouluissa, iltapäivätoiminnassa, kerhoissa, avoimissa kohtaamispaikoissa (esim. MLL:n perhekahvilat nuorisotiloissa, kirjastoissa, kulttuuri- ja liikuntapaikoissa)

Edustukselliset foorumit
oppilaskunnat, lasten parlamentit, nuorisovaltuustot

Verkkopohjainen kuuleminen

Lasten ja nuorten kuulemisen menetelmiä

haastattelut

kyselyt

kirjoittaminen

havainnointi

työpajat

piirtäminen

valokuvaaminen

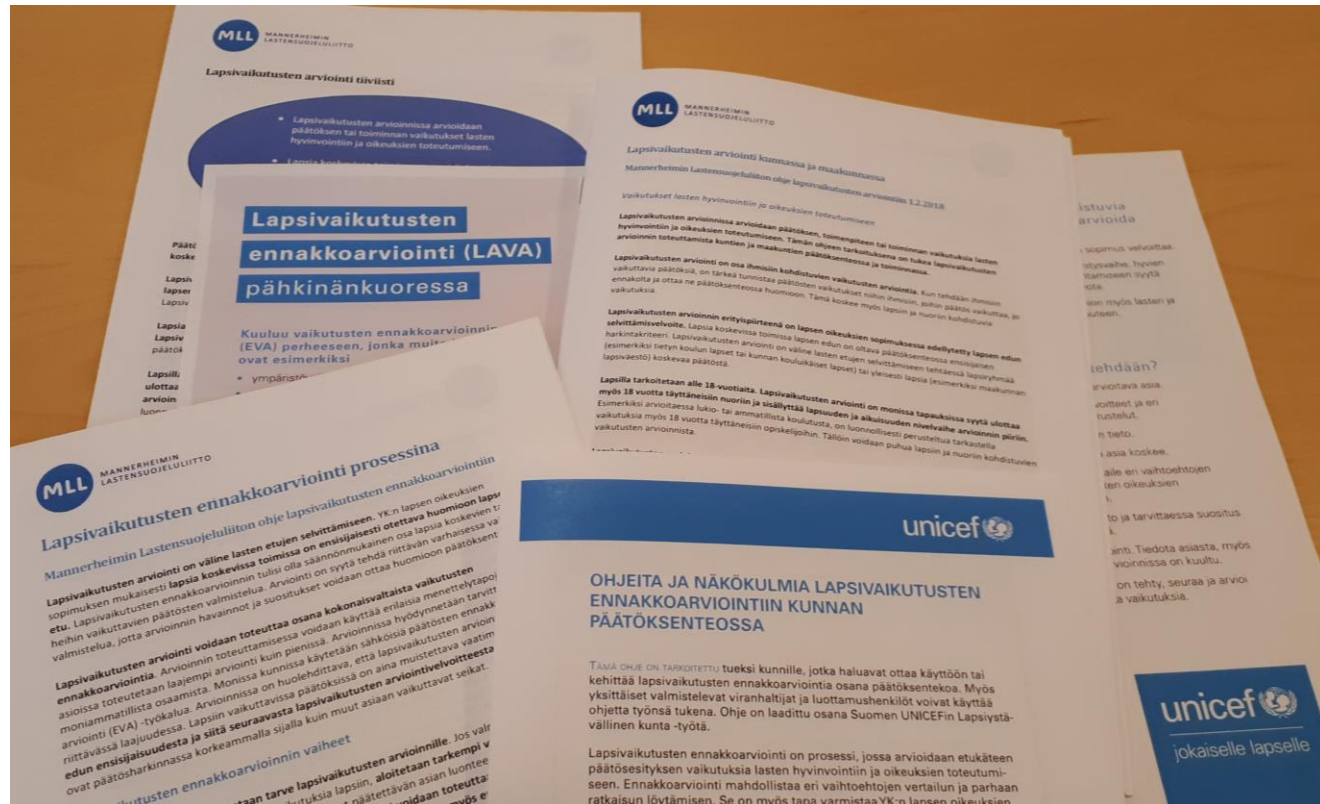
muut menetelmät

Kuuleminen aina
lapsiystävällisellä tavalla:
Lasten ja nuorten ikä ja
valmiudet huomioon

Lasten kuulemisen perusedellytykset

- Avoimia ja informatiivisia
- Vapaaehtoisia
- Lasten näkemyksiä kunnioittavia
- Merkityksellisiä
- Lapsille sopivia (lapsiystävälliset menetelmät)
- Kaikille lapsille avoimia
- Koulutukseen perustuvia (aikuisilla riittävät valmiudet lasten kuulemiseen ja osallistamiseen)
- Turvallisia ja mahdolliset riskit huomioivia
- Vastuullisia (seurantaan ja arviointiin sitoutuminen)

Lapsivaikutusten arviointiin on olemassa useita oheistuksia

LAVA – Lapsivaikutusten arviointi

LAPE-ohjelmassa tuotettu ohjeistus

Lapsivaikutusten arviointiprosessi (1-3)

Luo perusta lapsivaikutusten arvioinnille

- Varmista sidosryhmien sitoutuminen
- Tunne lainsäädäntö, johon arviointi perustuu

Tunnista, milloin lapsivaikutusten arviointia tarvitaan

- Arvioi, ketä päätös koskee
- Kartoita, millaista lapsiryhmää päätös koskee

Määrittele arvioinnin laajuus ja menetelmät

- Valmistele, suunnittele, mieti

Lapsivaikutusten arviointiprosessi (4-6)

Osallista lapset ja muut osalliset arvioinnin tekoon

- Kuuntele lapsia ja mahdollisesti muita osallisia

Kokoa ja analysoi kaikki tieto

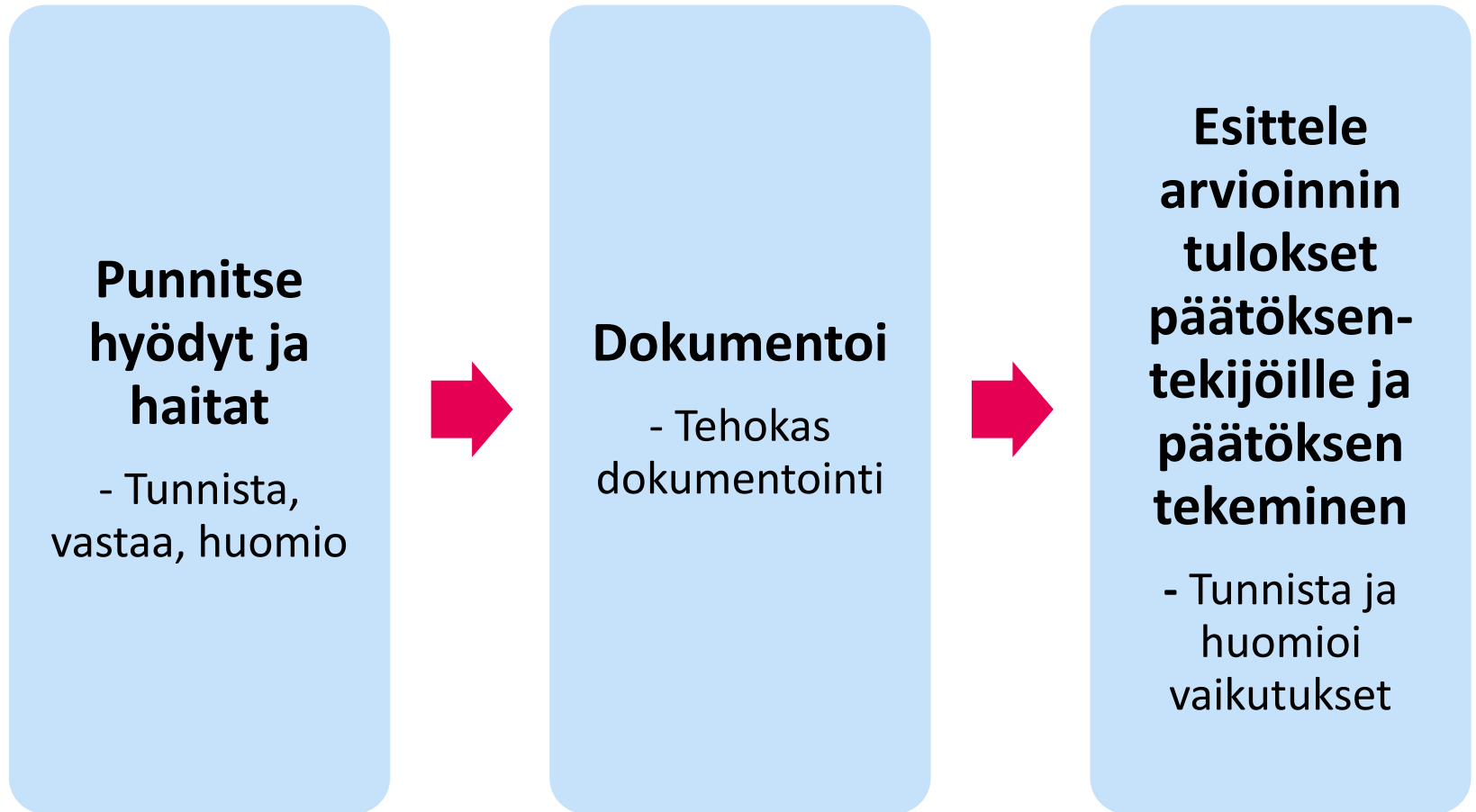
- Kokoa tieto ja analysoi yhdessä muiden kanssa

Tunnista ennakkotiedon perusteella lapsiryhmät, joihin voi kohdistua negatiivisia vaikutuksia

- Kiinnitä arvioinnissa huomiota erityisryhmiin

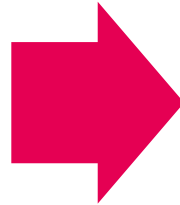
Lapsivaikutusten arviointiprosessi (7-9)

Lapsivaikutusten arviointiprosessi (10-11)

Tiedota päätöksestä

- Tiedota myös lapsille

Seuranta

- Seuraa päätöksen / toiminnan vaikutuksia

Lisätietoa

(1)

- **Lapsivaikutusten arviointi kunnassa ja maakunnassa** (MLL:n ohje)
<https://www.mll.fi/kumppaneille/kuntayhteistyö/lapsivaikutusten-arviointi-kunnassa-ja-maakunnassa/>
- **Lapsivaikutusten arviointi tiiviisti** (MLL:n ohje):
<https://dzmdrerwnq2zx.cloudfront.net/prod/2018/12/11141828/Lapsivaikutusten-arviointi-tiiviisti.pdf>
- **Lapsivaikutusten ennakkoarviointi prosessina** (MLL:n ohje)
www.mll.fi/lapsivaikutusten-ennakkoarviointiprosessi
- **Ohjeita ja näkökulmia lapsivaikutusten ennakkoarviointiin kunnanpääöksenteossa ja Lapsivaikutusten arviointi pähkinäkuoressa** (Suomen Unicef)
www.unicef.fi/unicef/tyomme-suomessa/lapsiystavallinen-kunta/lapsiystavallinen-materiaalipankki
- **LAVA – Lapsivaikutusten arviointi** (THL:n ohje) <http://www.julkari.fi/handle/10024/136377>

Lisätietoa

(2)

- **Tupu Ruuska – Mari Itkonen-Ratilainen – Raija Harju-Kivinen – Kati Honkanen: Lapsiin kohdistuvien vaikutusten arviointi: Tarkastelussa lapsivaikutusten arviointi kuntapäätöksissä ja esimerkkejä lapsivaikutusten arvioinneista (THL)**
<http://www.julkari.fi/handle/10024/136961>
- **Salme Sundquist & Leena Oulasvirta (toim.) Vaikutusten ennakoarviointi kunnallisessa päätöksenteossa (Kuntaliitto)** http://shop.kunnat.net/product_details.php?p=2572
- **Maria Salenius & Essi Ratia (toim.) Evataan yhdessä! Vaikutusten ennakoarvioinnilla kestäviä päätöksiä (Kuntaliitto)** http://testshop.kunnat.net/product_details.php?p=3548
- **Lapsen oikeuksien sopimus**
http://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1991/19910060/19910060_2
- **Lapsen oikeuksien komitean yleiskommentit**
<http://lapsiasia.fi/lapsen-oikeudet/komitean-yleiskommentit/>
- **Lapsenoikeudet.fi-sivuilla** tietoa lapsen oikeuksien sopimuksesta
<https://www.lapsenoikeudet.fi/lapsen-oikeuksien-sopimus/>

MLL:n visio

Suomi on lapsiystävällinen yhteiskunta, jossa lapsen etu asetetaan etusijalle ja jossa lapset ja nuoret voivat hyvin.

www.mll.fi

Twitter @MLL_fi

Twitter @Esalivonen

MANNERHEIMIN
LASTENSUOJELULIITTO